

▪ Přezimující babočka jilmová ukazuje křídla pouze z rubu. Foto: Vladimír Vlk.

Nález přezimující babočky jilmové

Libor Dvořák a Zdeněk Faltýnek Fric,

Městské muzeum Mariánské Lázně a Entomologický ústav akademie věd, České Budějovice

Naši denní motýlí poletují ve volné přírodě od časného jara až do posledních teplých dnů babího léta. Je to dáno tím, že některé druhy přezimují jako vajíčka, jiné jako housenky či kukly, jen několik druhů přezimuje jako dospělý motýl. Právě tyto přezimovavší druhy můžeme ve volné přírodě spatřit od prvních teplých březnových dnů. Jsou to žlutásek řešetlákový (*Gonepteryx rhamni*) a různé babočky: b. paví oko (*Inachis io*), b. kopřivová (*Aglais urticae*), b. bílé C (*Polygonia c-album*), b. osiková (*Nymphalis antiopa*) a b. jilmová (*N. polychloros*). Jakkoli

jsou tyto druhy v přírodě často hojné až velmi hojné, vidět je během přezimování je až na výjimky vzácností. Těmito výjimkami jsou babočka paví oko a babočka kopřivová, které často přezimují v lidských sídlech a jejich okolí, např. ve sklepech, kůlnách, ale i na půdách. Rády vyhledávají opuštěné vojenské bunkry, řidčeji přezimují ve štolách. Při velkém štěstí je nalezneme zimující i ve volné přírodě pod odchlípnutou kůrou stromů, v různých dutinách apod. Tyto úkryty vyhledávají i ostatní výše zmíněné druhy motýlů.

Babočka jilmová (*Nymphalis polychloros*) se velmi podobá mnohem běžnější babočce kopřivové, jen je podstatně větší a má rezavou barvu. Je to relativně rozšířený druh, který však nikde není hojný. Početnost navíc značně kolísá, v některých letech je to vysloveně vzácný druh. Obývá zejména lesní světliny a okraje, lemy lesních cest, nivy řek a potoků od nížin do hor. Zalétává i do zahrad a sadů. Živnou rostlinou housenek jsou především jilmy a vrby. Nelze vyloučit, že k přechodnému poklesu početnosti přispělo kácení jilmů pod záminkou tracheomykózy (grafiózy). Více informací je možno nalézt v práci Beneš et al. (2002). Ve výše zmíněné práci ukazuje mapa rozšíření babočky jilmové, že z Karlovarského kraje prakticky scházejí údaje za několik posledních let (viz také web 1). V posledních třech letech byla pozorována v širším okolí Mariánských Lázní celkem třikrát (Závišín, Slatina, Nové Mohelno; L. Dvořák, nepubl. data). Přestože je po celém území České republiky pozorována již od časného jara, zdokumentovaných přezimování je jen málo. Kde zimuje většina jedinců, se přesně neví. Pravděpodobně tak činí jako většina našich baboček v dutinách stromů, ale předpokládá se, že i volně – jednoduše usedne na strom a ztuhne. To jsou ale spíše spekulace...

Hledáním přezimujících motýlů, především v podzemních prostorách (sklepy, stoly, bunkry, jeskyně apod.) se věnuje první z autorů od roku 1994. Za tu dobu byla přezimující babočka jilmová zaznamenána celkem čtyřikrát. Poprvé byla nalezena v jeskyni Chlupáčova sluj v CHKO Český kras dne 3. 9. 1998. Další dvě pozorování celkem tří jedinců pochází z bunkrů v Pošumaví. O tom, jak je přezimování babočky jilmové v podzemních prostorách výjimečné, svědčí fakt, že během 2265 návštěv 347 „podzemních“ lokalit v letech 1994–2004 byly nalezeny pouze tři babočky jilmové. Konkrétně byla nalezena ve dvou bunkrech u Tuškova poblíž Kašperských Hor ve dnech 12. 9. 2000 (1 ex.) a 22. 1. 2004 (2 ex.) (podrobněji o jednotlivých nálezech viz Dvořák 2002;

▪ Babočka jilmová z lícové strany. Foto: Josef Dvořák.

Dvořák et al. 2009). Na poslední pozorování babočky jilmové v podzemních prostorách jsme si museli počkat dalších více než osm let! Lokalitou je komplex dřevěných kůlen ve Třech Sekerách č. p. 21, ve kterých se nachází také vstup do malého sklípku. Na stropě za dřevěnými vstupními dveřmi byla 14. 10. 2012 nalezena jedna přezimující babočka jilmová.

Podobné pozorování byla zaznamenáno 23. 9. 2012 na lokalitě U Haldy 12, Dobrá Voda u Českých Budějovic (Z. F. Fric, nepubl. data). Babočka jilmová seděla ve zděné kůlně na zahradě na stropě poblíž dveří, ovšem druhý den tam již nebyla.

Za 18 let sledování přezimujících motýlů jsme tak pouze pětkrát pozorovali přezimující babočku jilmovou v celkovém počtu šesti jedinců. Lokalitami byla jeskyně v Českém krasu, dva opuštěné vojenské bunkry u Kašperských Hor, vstup do sklípku ve Třech Sekerách a kůlna na Dobré Vodě. Tato pozorování jasně dokazují, že babočka jilmová přezimuje v podzemních prostorách pouze jednotlivě a naprosto výjimečně.

Literatura:

Beneš J., Konvička M., Dvořák J., Fric Z., Havelda Z., Pavlíčko A., Vrabec V. et Weidenhoffer Z. [eds.] (2002): Motýli České republiky: Rozšíření a ochrana I, II. – SOM, Praha, 857 pp.

Dvořák L. (2002): Některé výsledky sledování motýlů v jeskyních jihozápadních Čech a přehled motýlů nalezených v krasových jeskyních České a Slovenské republiky. – Český kras, 28: 9–12.

Dvořák L., Belček J. et Fric Z. (2009): Observations of overwintering nymphalid butterflies in underground shelters in SW and W Bohemia (Czech Republic) (Lepidoptera: Nymphalidae: Nymphalini). – The Journal of Research on the Lepidoptera, 41: 45–52, 2002 (2009).

Web 1: <http://www.lepidoptera.cz/motyli/index.php?s=motyli&iid=58>